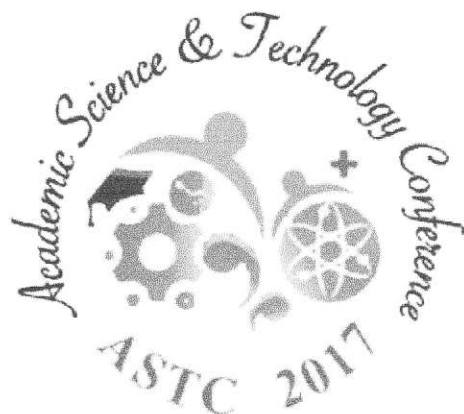
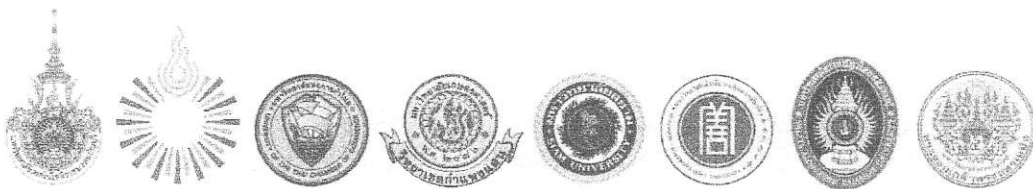

Proceedings

การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างสถาบัน ครั้งที่ ๕

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0
SCIENCE AND TECHNOLOGY AS A KEY DRIVER TOWARDS THAILAND 4.0

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างสถาบัน ครั้งที่ 5
(The 5th Academic Science and Technology Conference 2017)
“วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0”
(Science and Technology as a Key Driver towards Thailand 4.0)

วันพฤหัสบดีที่ 25 พฤษภาคม 2560
ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

ผู้จัดหลัก : คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

ผู้จัดร่วม : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
คณะวิทยาศาสตร์ และวิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยรังสิต
วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย และคณะเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
คณะเทคโนโลยีการเกษตร และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

การนำเสนอผลงานวิจัยแบบโปสเตอร์ (Poster presentation)

หมวด Basic Science (BS) เวลา 10.00 -10.30 น.

รหัสบทความ	ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง
BS-017	การศึกษาปรสิตปลิงในปลากระแหจากแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบ้านแป้ง อำเภอรพมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี	ศุภมาส ศรีวงศ์พุก, สุธิดา พูลผล และ พรทิพย์ คำนึ่ง
BS-018	ฤทธิ์ต้านจุลชีพของสารสกัดหยาบดอกขจร ดอกอัญชันและใบคณาศอกการยับยั้งเชื้อแบคทีเรียก่อโรคบางชนิด	พรทิพย์ พึ่งม่วง, ปิยจุพร นิยมณี, ทศไนย จารุวัฒน์พันธ์, สิริวรรณ จันทร์สิงห์, วัชรรา สมรภูมิ, วิไลลักษณ์ ภูนุช
BS-019	การศึกษาลักษณะการเจริญเติบโตทางพืชศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสยาม ที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่อทัศนวัสดุกับการสอนแบบปกติ	เอื้ออารี กัลยาณานนท์ และ สรัญญา ชมฉัยยา
BS-020	การประเมินคุณสมบัติด้านอนุโมลอิสระของพืชสมุนไพรไทยบางชนิด	สุรางค์รัตน์ พันแสง, พวงผกา แก้วกรม, ปอแก้ว พรหมเพชร, สมเพียร พัททอง, และแสงจันทร์ สอนสว่าง
BS-021	การศึกษาลักษณะภายนอกและคาร์โบไฮเดรตของปูป่า (Thaipotamon holthuisi) ในจังหวัดเพชรบูรณ์	พวงผกา แก้วกรม, สุรีย์พร ธรรมิกพงษ์, ปอแก้ว พรหมเพชร, แสงจันทร์ สอนสว่าง, สมเพียร พัททอง และสุรางค์รัตน์ พันแสง
BS-022	องค์ประกอบทางเคมีและฤทธิ์ด้านอนุโมลอิสระของลำต้นอบเชยและใบฮวานจ็อก	ปรานอม ขาวเมฆ*, จรินทร์ทิพย์ คำวังสง่า และ อรุมา อ่อนน้ำคำ
BS-023	การวิเคราะห์หาปริมาณโลหะหนักในอาหารกระป๋องด้วยเทคนิคอินดักทีฟพลาสมา-ออปติคัลอิมมิชชันสเปกโทรมิเตอร์	ธีรวัฒน์ พวงพันธุ์, ชยานี ฤกษ์อินดี, ปาริณี บัณฑิต, นิตกร อ่อนโยน, จิตตรี พลกุล และ ณัฏฐอร บัวบุญ*
BS-024	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแผนภูมิควบคุม Shewhart EWMA และ CUSUM ภายใต้ตัวแบบ AR(2) MA(2) และ ARMA(2,2)	ธนินทร์ ประเสริฐศิริกุล, กุลวดี โสภณพันธ์*, ชมพูนุช แสงอรุณวงศ์ และเสาวณิต สุขภารังษี
BS-025	องค์ประกอบทางเคมีและฤทธิ์ด้านอนุโมลอิสระของสารสกัดหยาบสมอไทย	ณัฏฐอร บัวบุญ, นายณัฐพล สิงสุข, นายพลวัฒน์ กันอาน และ สุดาวัฒน์ แก้วประเสริฐ
BS-026	การปรับปรุงช่วงความเชื่อมั่นของความแปรปรวนประชากรสำหรับข้อมูลที่ไม่มีการแจกแจงปกติ	ฐิติรัตน์ อายโหมเลิศ และ วราฤทธิ์ พานิชกิจโกศลกุล
BS-027	การคัดเลือกแบคทีเรียโพรไบโอติกจากฟาร์มและโรงฆ่าสุกรที่มีประสิทธิภาพยับยั้งแบคทีเรียก่อโรคในสัตว์	จิรณัฐ วันแสนชื่อ, สิริรัตน์ แสงอ่อน และสุรีย์พร เอี่ยมศรี
BS-028	ผลของไนเตรตบาลานเซอร์ที่มีต่อการเจริญเติบโตของต้นชวนชมพันธุ์เพชรเมืองคง	ปิยะฉัตร บรรณสิทธิ์ และ วัฒนา แซ่ไหลว
BS-029	จำนวนเมล็ดและ Polyembryony ของ Citrus reticulata Blanco สายพันธุ์โชกุนและชาถังแมนดาริน	วราภรณ์ ผลทองกิตติศักดิ์
BS-030	การศึกษาเบื้องต้น : การแยกและระบุสายพันธุ์แบคทีเรียย่อยพีแนทรีนจากป่าชายเลน	อวริรัตน์ รัตนกุล, ศิริวรรณ บุญเพ็ญ, ปริมา บุญถนอม และ อัยยะ จันทร์ศิริ
BS-032	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการประมาณค่าดัชนีวัดความสามารถของกระบวนการผลิต (Cpk)	ขณะพรชัย พรหมชัยไกร, จักรพันธ์ โหล่สร้อย, วรา มินสุวรรณ, ชนาพันธุ์ ชนนาทร
BS-033	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพแผนภูมิควบคุมจำนวนผลิตภัณฑ์เสียและแผนภูมิควบคุม ค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ถ่วงน้ำหนักแบบซ้ำกำลังของจำนวนผลิตภัณฑ์เสียสำหรับการแจกแจงไวบูลแบบตัดปลาย	ธีรพัฒน์ แจ่มเพชรรัตน์, ณัฐธรา เกตุมงคลฉวี, ศุภกิตติ์ สายบุญตั้ง, คณิดา เพ็ชรรัตน์
BS-034	การเปรียบเทียบการพยากรณ์โดยวิธีการพยากรณ์เดียวและวิธีการพยากรณ์รวมกรณีศึกษา ข้อมูลปริมาณการส่งออกทุเรียนของประเทศไทย	วราภรณ์ บัวเลื่อน, ธัญญา ชันธิไพศาล และ นภัสร ตั้งประเสริฐผล

การประเมินคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระของพืชสมุนไพรไทยบางชนิด Evaluation of Antioxidant Activity of Some Thai Medicinal Plants

สุรางค์รัตน์ พันแสง^{*1}, พวงผกา แก้วกรม¹, ปอแก้ว พรหมเพชร¹, สมเพียร พักทอง¹ และแสงจันทร์ สอนสว่าง¹
Surangrat Punsang^{*1}, Puangpaka Kaewkrom¹, Pokaew Promphet¹, Sompian Fagtong¹ and Sangjan Sonswang¹
¹หลักสูตรสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
^{*}ผู้ประสานงานหลัก อีเมล: surangrat_aejung@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของพืชสมุนไพรพื้นบ้านของอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ย่านางแดง (*Bauhinia strychnifolia* Craib.), ควายแก้วแม่ (*Hiptage candicans* Hook.f.) และห้วยข้าวเย็น (*Smilax glabra* Roxb.) สกัดด้วยตัวทำละลายเอทานอล 50% การศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี DPPH free radical ใช้วิตามินซีและวิตามินอีเป็นสารมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า สารสกัดจากห้วยข้าวเย็นแสดงฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระมากที่สุด รองลงมาคือ ย่านางแดง และควายแก้วแม่ตามลำดับ (IC_{50} เท่ากับ 0.1642 ± 0.1180 , 0.3645 ± 0.1590 และ $>1.0000 \pm 1.1120$ mg/ml) การตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีเบื้องต้น พบว่า ย่านางแดง มี flavonoid หรือ flavonol-3-glycoside และ hydrolysable tannin ส่วนควายแก้วแม่ มี flavanone, flavonol และ condensed tannin ห้วยข้าวเย็น พบเพียง condensed tannin จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่าพืชสมุนไพรพื้นบ้านของอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและยังเป็นแหล่งของสารพฤกษเคมีที่สำคัญอีกด้วย

คำสำคัญ: พืชสมุนไพรไทย สารต้านอนุมูลอิสระ

Abstract

The main objective of this research was antioxidants activities of 3 Thai medicinal plants such as *Bauhinia strychnifolia* Craib., *Hiptage candicans* Hook.f. and *Smilax glabra* Roxb. It was extracted using 50% ethanol. The study an antioxidant activity was evaluated using 2,2-diphenyl-1-picryl-hydrazyl (DPPH) free radical method and were used vitamin c and trolox as reference standards. The results showed that *S.glabra* extract possess the most potent properties followed by *B.strychnifolia* and *H.candicans* respectively (IC_{50} 0.1642 ± 0.1180 , 0.3645 ± 0.1590 and $>1.0000 \pm 1.1120$ mg/ml). Phytochemical screening of *B.strychnifolia* indicated the presence of flavonoid or flavonol-3-glycoside and hydrolysable tannin. *H.candicans* contained flavanone, flavonol and condensed tannin. *S.glabra* contained condensed tannin. This research can be implied that some Thai medicinal plants from Lomsak District Phetchabun Province have remarkable antioxidant activity and can be used as a good source of phytochemicals.

Keywords: Thai medicinal plants, antioxidant

บทนำ

อนุมูลอิสระ (free radical) คือสารประกอบซึ่งมีอิเล็กตรอนไม่ครบคู่อยู่ในวงรอบของอะตอม โมเลกุลดังกล่าวไม่มีความเสถียรและว่องไวต่อการเกิดปฏิกิริยาเคมีที่มีผลต่อการทำลายโมเลกุลอื่น ๆ ต่อเนื่องกันเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ และเป็นสาเหตุของโรคต่าง ๆ เช่น โรคความจำเสื่อม โรคหัวใจ และโรคมะเร็ง เป็นต้น (Yuan and Walsh, 2006) ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสนใจในการใช้สารสกัดจากธรรมชาติจากพืชในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มากขึ้น เนื่องจากองค์ประกอบของสารพฤกษเคมีมีคุณสมบัติของสารชีวกิจกรรม (bioactivities) ซึ่งอาจนำมาใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน ในการป้องกันโรคบางชนิดได้ ส่งผลให้แนวทางการพัฒนามุ่งเน้นไปในการนำสารต้านอนุมูลอิสระในกลุ่มของสารสกัดที่ได้จากพืชมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น (Wei and Shibamoto, 2007) จากการศึกษาพบว่าสารที่มีคุณสมบัติเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ เป็นสารประกอบฟีนอลิก (phenolic compounds) (Khacha *et al.*, 2013) หรือสารกลุ่ม flavonoid (Rice *et al.*, 1996) เป็นต้น ดังนั้นการศึกษานี้คณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากพืชสมุนไพรบางชนิดที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และเป็นหนึ่งในพืชสมุนไพรที่มีการนำมาใช้จนถึงปัจจุบันของพื้นที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ย่านางแดง ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia strychnifolia* Craib. จัดอยู่ในวงศ์ Fabaceae ชื่อสามัญ คือ เครือขยันหรือเถาขยัน (เหนือ), ย่านางแดง (ตะวันออก) จัดเป็นไม้เถา เนื้อแข็ง พืชมตามต้นไม้อื่น เถามักแบน ร่องกลางสันน้ำตาล ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่ ผิวใบมัน สีเขียวเข้ม กลีบดอกสีแดง

ควายแก้วแม่ ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hiptage candicans* Hook.f. จัดอยู่ในวงศ์ Malpighiaceae ชื่อสามัญ กำลังช้างเผือก จัดเป็นไม้พุ่ม ใบรูปรีถึงรูปใบหอก ด้านหลังใบมีขน ช่อดอกเกิดที่ยอด กลีบดอกสีขาวมีแต้มสีเหลือง ผลมีสามปีก ปีกกลางขนาดใหญ่กว่าสองปีกด้านข้าง (องค์การสวนพฤกษศาสตร์, 2013)

หว่ายข้าวเย็น ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smilax glabra* Roxb. จัดอยู่ในวงศ์ Smilacaceae ชื่ออื่น ๆ ยาหัวข้อ (เหนือ), เตียวโถ่ (จีน) เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเรียง ปลายแหลม ลงหัวใต้ดิน อายุหลายปี ดอกเป็นกระจุก ออกดอกตรงกลางลำต้น ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดหรือการแยกหน่อ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสกัดสารสกัดจากสมุนไพร

1.1 แหล่งที่มาของตัวอย่างพืชสมุนไพร

โดยการเก็บตัวอย่างในพื้นที่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2 การเตรียมวัตถุดิบ

นำสมุนไพรแห้ง ได้แก่ ใบย่านางแดง, ใบควายแก้วแม่ และหัวของยาข้าวเย็น มาทำการบดให้ละเอียดด้วยโม่รูดยา และเก็บไว้ในถุงพลาสติก

1.3 วิธีการสกัดสารจากสมุนไพร

นำสมุนไพรแห้งทั้ง 3 ชนิด มาทำการสกัดด้วย ใช้ตัวทำละลายเอทานอล 50% การสกัดทำโดยนำสมุนไพรแห้งใส่ลงใน flask ตัวอย่างละ 100 กรัม เติมตัวทำละลาย 50% เอทานอล 1,000 มิลลิลิตร (อัตราส่วน 1 ต่อ 10) แช่ทิ้งไว้เป็นเวลา 3 วัน แยกสารละลายที่สกัดได้มากรองด้วยกระดาษกรอง (Whatman No.1) ทำการสกัดซ้ำด้วยเอทานอล 3 ครั้ง นำสารสกัดที่ได้ทั้งหมด มาระเหยตัวทำละลายด้วยเครื่อง Rotary Evaporator ที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส จะได้สารสกัดหยาบด้วยเอทานอล (ethanolic crude extract) นำมาทำให้แห้งอีกครั้งด้วยเครื่อง Vacuum Dryer ซึ่งน้ำหนักของสารสกัด นำสารสกัดที่ได้เก็บไว้ในที่อุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส และคำนวณหาค่า %Yield Crude Extract

2. การตรวจสอบคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ DPPH

การตรวจสอบคุณสมบัติการต้านอนุมูลอิสระ 2,2-Diphenyl-1-picrylhydrazyl (DPPH radical scavenging activity) โดยวิธีของ Karagozler et al., (2008) โดยวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 517 นาโนเมตร ด้วยเครื่อง UV Spectrophotometer รุ่น UV-1700 Pharmaspec ยี่ห้อ SHIMADZU คำนวณค่า % radical scavenging activity ดังสมการ DPPH radical scavenging activity (%) = $[(A_0 - A_1)/A_0] \times 100$

โดยที่ A_0 = ค่าการดูดกลืนแสงควบคุม

A_1 = ค่าการดูดกลืนแสงของตัวอย่าง

นำค่า % radical scavenging activity ที่ระดับความเข้มข้นต่าง ๆ มาสร้างกราฟเพื่อคำนวณหา IC_{50} เมื่อค่า IC_{50} คือ ความเข้มข้นของสารสกัดที่ทำให้ค่า % radical scavenging activity ลดลงร้อยละ 50

3. การตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีเบื้องต้น โดยวิธีการทำให้เกิดสี (colorimetric assay)

เป็นการตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีเบื้องต้นของสารสกัดจากพืชสมุนไพร โดยใช้ปฏิกิริยาเคมีง่าย ๆ ซึ่งจะให้ผลเป็นสีหรือการเกิดตะกอน การศึกษาครั้งนี้ใช้ตรวจสอบกลุ่ม Flavonoids และ Phenolic compounds and tannins และมีการตรวจสอบดังนี้

4.1 การตรวจสอบสารกลุ่ม Flavonoids ใช้ Shinoda test และ Pew test

4.2 การตรวจสอบสารกลุ่ม Phenolic compounds and Tannins ใช้

(1) 1% Ferric chloride solution	ทดสอบ Phenolic compound
(2) Gelatin solution	ทดสอบ Tannin
(3) Gelatin salt solution	ทดสอบ Tannin
(4) Bromine water	ทดสอบ Condense tannins

(5) Vanillin-HCL test

ทดสอบ Condense tannins

(6) Lime water

ทดสอบ Hydrolysable tannins

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. การสกัดสารสกัดจากสมุนไพร

การสกัดสมุนไพรแห้ง ได้แก่ ย่านางแดง ควายแก้วแม่ และห้วยข้าวเย็น ด้วยตัวทำละลายเอทานอล 50% โดยวิธีการสกัดเย็น พบว่า ปริมาณสารสกัดจากสมุนไพรแต่ละชนิดมีลักษณะเป็นสารเหนียวและมีสีตามสีของสมุนไพรแต่ละชนิด ปริมาณของสารสกัดที่ได้จากสมุนไพรแต่ละชนิดมีปริมาณที่แตกต่างกัน โดยห้วยข้าวเย็นให้ปริมาณสารสกัดสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ย่านางแดง และควายแก้วแม่ ดังแสดงในตารางที่ 1

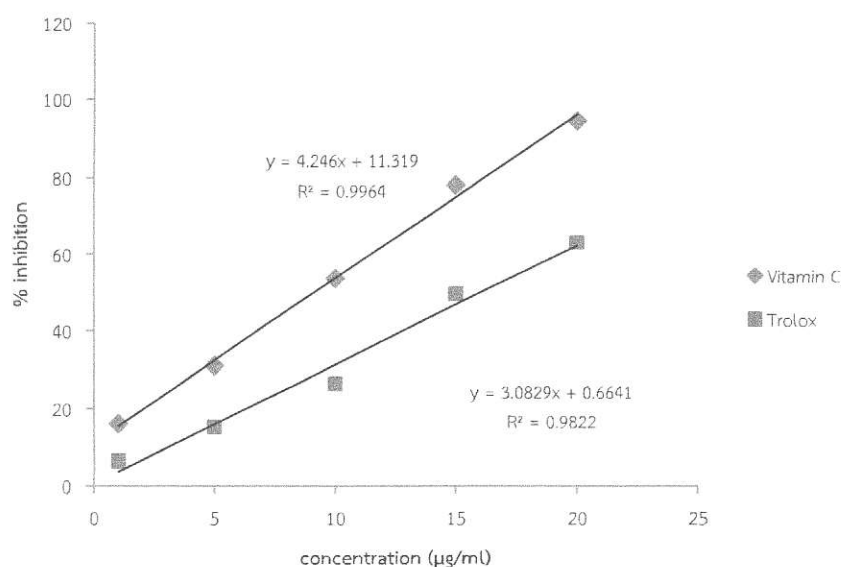
ตารางที่ 1 ปริมาณสารสกัดและ % yield ของพืชสมุนไพร

พืชสมุนไพร	น้ำหนักแห้ง (กรัม)	น้ำหนักสารสกัด (กรัม)	% yield
<i>Bauhinia strychnifolia</i>	100	13.13	13.13
<i>Hiptage candicans</i>	100	5.15	5.15
<i>Smilax glabra</i>	100	17.71	17.71

2. การตรวจสอบคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ DPPH

ในการตรวจสอบคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ การวิจัยนี้ได้เลือกใช้วิธี DPPH assay ในการทดสอบโดยรายงานผลเป็นค่า IC_{50} หมายถึง ความเข้มข้นของสารต้านอนุมูลอิสระที่ทำให้ความเข้มข้นของอนุมูลอิสระลดลง 50% โดยพิจารณาจากค่าที่มีค่าน้อยจะมีความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระสูง

การตรวจสอบคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ DPPH จากผลการศึกษาสารสกัดจำนวน 3 ชนิด มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH แตกต่างกัน โดยพบว่า ห้วยข้าวเย็น มีประสิทธิภาพในการต้านอนุมูลอิสระ DPPH ได้ดี รองลงมาคือ ย่านางแดง และควายแก้วแม่ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2 หากเปรียบเทียบกับสารมาตรฐาน คือ วิตามินซี และ trolox พบว่า สารสกัดสมุนไพรทั้งสามชนิดมีประสิทธิภาพต่ำกว่าสารมาตรฐาน และความสามารถในการต้านออกซิเดชันของสารสกัดจะสอดคล้องกับปริมาณของ total phenolic ที่มีในตัวอย่าง (รักษาพร อุนศิริไธและคณะ, 2554) หากสารสกัดสมุนไพรที่มีปริมาณฟีนอลิกสูงจะมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระได้ดี โดยสารประกอบฟีนอลิกทำหน้าที่เป็น free radical terminators ที่มีโครงสร้างหลักประกอบไปด้วย aromatic ring แทนที่ด้วย hydroxyl group ที่สามารถจับกับอนุมูลอิสระได้ ดังนั้นเมื่อสารสกัดสมุนไพรที่มีปริมาณฟีนอลิกสูง ส่งผลให้สมุนไพรนั้นต้านอนุมูลอิสระได้สูงด้วย (Abdel-Hameed, 2009)

ภาพที่ 1 ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH ของสารมาตรฐาน

ตารางที่ 2 คุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ DPPH ของพืชสมุนไพร

สารมาตรฐาน/พืชสมุนไพร	DPPH assay IC ₅₀ (mg/ml)
Vitamin C	0.0091±0.0094
Trolox	0.0156±0.0078
<i>B.strychnifolia</i>	0.3645±0.1590
<i>H.candicans</i>	>1.0000±1.1120
<i>S.glabra</i>	0.1642±0.1180

3. การตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีเบื้องต้น โดยวิธีการทำให้เกิดสี (colorimetric assay)

จากการหาค่าประกอบทางเคมีเบื้องต้นของพลาโวนอยด์ สารประกอบโพลีฟีนอล และแทนนินของสารสกัดพืชสมุนไพร 3 ชนิด คือ ย่านางแดง ควายเก่าแม่ และห้วยข้าวเย็น พบว่า สมุนไพรทั้ง 3 ชนิด มีสารประกอบโพลีฟีนอลเป็นองค์ประกอบ เนื่องจากให้ผลบวกกับการทดสอบด้วยเฟอริกคลอไรด์ และยังพบสารกลุ่มพลาโวนอยด์ เนื่องจากให้ผลบวกกับ Shinoda test และ Pew test นอกจากนี้ยังพบว่า *B.strychnifolia* เกิดสีแดงเข้ม ภายใน 2-5 นาที แสดงว่ามี flavonoid หรือ flavonol-3-glycoside แต่ *H.candicans* และ *S.glabra* ให้สีแดงจาง ๆ แสดงว่า มี flavanone และ flavonol และจากการทดสอบด้วยเจลาติน พบสารละลายแทนนินในพืชสมุนไพรทั้ง 3 ชนิด แต่ *B.strychnifolia* พบ hydrolysable tannin เนื่องจากให้ผลบวกกับเจลาติน เฟอริกคลอไรด์ และ Lime water แต่ให้ผลลบกับ Bromine water และ Vanillin-HCl test พบ condensed tannin ในสมุนไพรอีก 2 ชนิด ได้แก่ *H.candicans* และ *S.glabra* ดังแสดงในตารางที่ 3 มีรายงานจากหลายแหล่งพบว่า ห้วยข้าวเย็น มีสารออกฤทธิ์ คือ Dihydro-flavonol glycosides รวมทั้ง smilbin ซึ่งเป็นสาร flavanone rhamnoside (www.wikipedia.org) ย่านางแดง ส่วนใหญ่จะเป็นสารในกลุ่ม phenolic compound, flavones glycoside และอนุพันธ์ของกรดซินนามิก (flavones glycoside cinnamic acid derivative) (อภิชาติ บุญยังและคณะ, 2015) สารกลุ่ม alkaloids โดยเฉพาะ bisbenzylisoquinoline alkaloids หรือสารกลุ่ม polyphenol (Phadungkit *et al*, 2012)

ตารางที่ 3 การตรวจสอบองค์ประกอบทางเคมีเบื้องต้น ของสารสกัดพืชสมุนไพรบางชนิด

สารทดสอบ	ผลการตรวจสอบ		
	<i>B.strychnifolia</i>	<i>H.candicans</i>	<i>S.glabra</i>
1. Shinoda test	+	+	+
	(สีแดง)	(สีแดง)	(สีแดง)
2. Pew test	+	+	+
	(สีแดงเข้ม)	(สีแดง)	(สีแดง)
3. 1% Ferric chloride solution	+	+	+
	(สีเขียวเข้ม)	(สีเขียวอ่อน)	(สีเขียวอมดำ)
4. Gelatin solution	+	+	+
	(ตะกอนขุ่นขาว)	(ตะกอนขุ่นขาว)	(ตะกอนขุ่นขาว)
5. Gelatin salt solution	+	+	+
	(ตะกอนขุ่นขาว)	(ตะกอนขุ่นขาว)	(ตะกอนขุ่นขาว)
6. Bromine water	-	-	-
7. Vanillin-HCl test	-	+	+
		(สีแดง)	(สีแดง)
8. Lime water	+	-	-
	(ตะกอนสีขาว)		

หมายเหตุ - ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง

+ เกิดการเปลี่ยนแปลง

สรุป

จากการศึกษาปริมาณเปอร์เซ็นต์ผลผลิตสารสกัดของสมุนไพรจำนวน 3 ชนิด ด้วยตัวทำละลายเอทานอลโดยวิธีการสกัดเย็น พบว่า หัวยาข้าวเย็นให้ปริมาณสารสกัดสูงสุด และมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH ได้ดี รองลงมา ได้แก่ ย่านางแดง และควายแก้วแม่ ตามลำดับ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนโดยงบประมาณแผ่นดินที่พิจารณาผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ พ.ศ.2559 (รหัสโครงการสัญญา PCRU_2559_N012)

เอกสารอ้างอิง

รัชฎาพร อุ่นศิริไธย จิราวรรณ อุ่นเมตตาอารี และจิตรา สิ่งทอง. (2554). ฤทธิ์ทางชีวภาพและคุณสมบัติเชิงหน้าที่ของสารสกัด ย่านาง เครือหมาน้อย และรางจืด. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ 2554.

- อภิชาติ บุญยัง ประกาย บุตรตรวีน กิ่งกาญจน์ บันลือพืช สุภิญญา ตั้วตระกูล และสวณีย์ ไกรเทพ. (2015). ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดย่านางแดง. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติ The 3rd NEU National and international Conference 2015 "Integrated Enhances Sustainable Knowledge"*. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 546-552.
- องค์การสวนพฤกษศาสตร์. (2013, 25 พฤศจิกายน). *ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์*. สืบค้นวันที่ 9 เมษายน 2560, จาก <http://www.gsbg.org>.
- Abdel-Hameed, E.S., (2009). Total phenolic contents and free radical scavenging activity of certain Egyptian Ficus species leaf samples. *Food Chemistry*, 114, 1271-1277.
- ltharat A., Sayompark S., Hansakul P., and Dechayont B., (2016). In Vitro Antioxidant Activities of Extracts of Bauhinia strychnifolia Stems and Leaves : Comparison with Activities in Green Tea Extracts. *Med Aromat Plants*, 5(3), 1-7.
- Khacha-ananda, S., Tragoolpua, K., Chantawannakul, P. and Tragoolpua, Y., (2013). Antioxidant and Anti-cancer Cell Proliferation Activity of propolis Extracts from Two Extracts Methods. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 14, 6991-6995.
- Phadungkit M., Somdee T., and Kangsadalampai K., (2012). Phytochemical screening, antioxidant and antimutagenic activities of selected Thai edible plant extracts. *J. Med. Plants Res.*, 6(5), 662-666.
- Rice-Evants, C.A., Miller, N.J. and Paganga, G., (1996). Structure-Antioxidant activity relationships of flavonoids and phenolic acids. *Journal of Free Radicals in Biology & Medicine*, 20, 933-956.
- Yuan, Y.V. and Walsh, N.A., (2006). Antioxidant and Antiproliferative Activities of Extracts from a Variety of Edible Seaweeds. *Food and Chemical Toxicology*, 44, 1144-1150.
- Wei, A. and Shibamoto, T., (2007). Antioxidant activity and volatile constituents of various essential oils. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 55, 1737-1742.